

ضعف قانونی در موضوع خسارت معنوی وجود دارد؟

در مباحث حقوقی برای اینکه شخصی مسئول شناخته شود و مکلف به جبران خسارات وارده باشد، لازم است در ابتدا خسارت یا ضرری به زیان دیده وارد شود.

در مباحث حقوقی برای اینکه شخصی مسئول شناخته شود و مکلف به جبران خسارات وارده باشد، لازم است در ابتدا خسارت یا ضرری به زیان دیده وارد شود. یکی از اقسام خسارات و شاید بحث برانگیزترین آنها در تمامی نظام های حقوقی دنیا خسارات معنوی هستند. به طور کلی هرچقدر جوامع پیشرفته تر باشند، تلاش می کنند که در حوزه خسارات، محدوده بیشتری از خسارات را قابل جبران بدانند. یکی از این دسته خسارات، خسارت معنوی وارده بر زیان دیدگان است.

به گزارش «تابناک» به اعتقاد دکتر طاهری در تعریف خسارت معنوی بین علمای حقوق اختلاف نظر جدی نیست و فقط در مصادیق آن اختلاف وجود دارد. هر خسارتی که از حیث روحی، روانی، معنوی و عاطفی به کسی وارد آید، خسارت معنوی است. در مصداق تعیین خسارت معنوی باید قائل به گستردگی بسیار عمیق شویم و سعی کنیم دامنه این خسارت را توسعه دهیم.

بحث مهم دیگر این است که آیا خسارت معنوی وجود دارد؟ در مورد خسارت مادی شکی وجود ندارد و یک اصل بین المللی است اما در مورد خسارت معنوی این بحث وجود دارد. مخالفین معتقدند به دلیل اینکه خسارت معنوی قابل جبران نیست بنابراین وجود ندارد. این استدلال ناپسند است چراکه صورت مسئله را پاک کرده اند و نمی توانند جواب آن را بدهند اما ما معتقدیم بر اساس آموزه های دینی و بین المللی این خسارت نه تنها وجود دارد بلکه به نحو ممکن هم قابل جبران است.

طاهری در خصوص قابل مطالبه بودن خسارت معنوی با بیان روایتی عنوان کرد: روایتی در خصوص خسارت معنوی در رابطه با فردی از مهاجرین داریم که در اینجا نقل می کنم. سمرة بن جندب یک اصله درخت خرما در باغ یکی از انصار داشت. خانه مسکونی مرد انصاری که زن و بچه اش در آنجا به سر می بردند نیز در باغ بود. سمرة گاهی می آمد و از نخل خود خبر می گرفت یا از آن خرما می چید. سمرة هر وقت که می خواست برود از درخت خود خبر بگیرد، بی اعتنا و سرزده داخل خانه می شد.

صاحبخانه از او خواهش کرد که هر وقت می خواهد داخل شود، سرزده وارد نشود. او قبول نکرد. ناچار صاحبخانه به رسول اکرم (ص) شکایت کرد. رسول اکرم (ص) سمرة را خواست و به او فرمود: فلانی از تو شکایت دارد، می گوید تو بدون اطلاع وارد خانه او می شوی، و قهرا خانواده او را در حالی می بینی که او دوست ندارد. بعد از این اجازه بگیر و بدون اطلاع و اجازه داخل نشو. سمرة تمکین نکرد. فرمود: پس درخت را بفروش. سمرة حاضر نشد. رسول اکرم قیمت را بالا برد، باز هم حاضر نشد. بالاتر برد، باز هم حاضر نشد. فرمود: اگر این کار را بکنی، در بهشت برای تو درختی خواهد بود. باز هم تسلیم نشد. پاهای او را به یک کفش کرده بود که نه از درخت خودم صرف نظر می کنم و نه حاضر هنگام ورود به باغ از صاحب باغ اجازه بگیرم. در این وقت رسول اکرم فرمود: تو مردی زیان رسان و سختگیری، و در دین اسلام زیان رساندن و تنگ گرفتن وجود ندارد. لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام. بعد رو کرد به مرد انصاری و فرمود: برو درخت خرما را از زمین درآور. آنگاه رسول اکرم (ص) به سمرة فرمود: حالا برو درخت را هر جا که دلت می خواهد بکار. این استاد دانشگاه ادامه داد: مگر سمرة چه ضرری به خانواده خریدار زده بود که پیامبر چنین حکم کرد؟ آیا فحاشی یا زدوخورد کرده بود؟ خیر؛ فقط آرامش آن خانواده را سلب کرده بود و از نظر روحی و روانی ضرر وارد کرده بود. بنابراین ضرر معنوی وجود دارد و باید به دستور دین و قرآن که فرموده «لاتظلمون و لاتظلم» جبران هم شود. گاهی خسارت مادی به راحتی جبران می شود ولی خسارت معنوی و روحی و روانی با گذشت سال ها و ده ها هنوز التیام پیدا نمی کند یعنی آثار تخریبی ضرر معنوی بسیار بیشتر از ضرر مادی است. گاهی اوقات ضررهای معنوی و روحی چنان عمیق هستند که با گذشت مدت ها کمرنگ نخواهند شد همچنین ضررهای عاطفی آثار تخریبی بیشتری دارند. طاهری چگونگی جبران این نوع خسارت را ساده عنوان کرد و گفت: جبران این خسارت بسیار ساده و آسان است و اینکه عده ای می گویند این نوع خسارت بلا جبران است مورد پذیرش جامعه حقوقی امروز نیست. جبران این خسارت طرق مختلفی دارد که گاهی اوقات قابل تقویم به پول است. به عنوان مثال اگر خانواده ای از نظر بنیه مالی ضعیف هستند اگر به آنها یک ضرر عاطفی وارد شد با پرداخت مبلغی یا پرداخت خانه مناسب یا شغل مناسب می توان این خسارت را جبران کرد و درد این خانواده را التیام بخشید. گاهی اوقات می توان ضرر معنوی را از طریق مادی با یک کارشناسی دقیق جبران کرد. این قاضی بازنشسته

دادگستری عنوان کرد: گاهی اوقات باید ضررهای معنوی از طرق خاص خود جبران شود.

به عنوان مثال فرد از طریق پوزش، درج اطلاعیه در روزنامه های محلی یا کثیرالانتشار، جراید خاص ورزشی و علمی، شبکه های اجتماعی و رسانه های صوتی و تصویری فرد عذرخواهی کند و این یکی از راه های جبران این خسارت است. طرق جبران این خسارت نسبت به اشخاص مختلف و درجات و جایگاه های سیاسی، معنوی و علمی آنها متفاوت است. به نظر می رسد با کار کارشناسی دقیق، بسیاری از این خسارت ها به طرق مقتضی، مؤدبانه و تأثیرگذار قابل احقاق باشند.

وی در پاسخ به اینکه در خصوص خسارت معنوی ضعف قانونی وجود دارد یا خیر؟ عنوان کرد: در خصوص این امر به هیچ وجه من الوجوه ضعف قانونی نداریم. ما معتقدیم قانون مسئولیت مدنی مصوب سال 1339 به قوت خود باقی است و این قانون نسخ نشده است مضافاً اینکه در قوانین دیگر این قانون هم تأیید شده و تحکیم پیدا کرده است. ماده یک این قانون می گوید «هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي یا به هر حق دیگر که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود است.

طاهری افزود: این ماده به راحتی ضرر معنوی را عنوان کرده و در مواد دیگر این موضوع را توسعه داده و بعضاً نحوه جبران خسارت را اشاره کرده است. همچنین در ماده 9 قانون مذکور آمده است «دختری که در اثر اعمال حيله یا تهدید و یا سوءاستفاده از زیردست بودن، حاضر برای همخوابگی نامشروع شده می تواند از مرتکب علاوه از زیان مادی مطالبه زیان معنوی هم بنماید.» به نظر می رسد که اصول و کلیات این قانون دست نخورده و نسخ نشده است و به قوت خود باقی است. همچنین از قوانین دیگر از جمله قانون مجازات اسلامی مصوب سال 1392 و اصلاحات سال 94 می توان استفاده کرد بنابراین در این زمینه خلأ قانونی نداریم. مضافاً اینکه برفرض اگر خلأ قانونی داشته باشیم قاضی موظف است به اصول و قواعد شرعی و دینی مراجعه کند که اجازه می دهد خسارت معنوی جبران شود همچنین اصلی در حقوق داریم که هیچ خسارتی بلا تدارک و بلا جبران باقی نمی ماند و منظور از خسارت، هم خسارت مادی و هم معنوی است.

این استاد دانشگاه با بیان اینکه در محاکم قضایی ایران، در خصوص خسارت معنوی احکام فراوانی صادر می شود، عنوان کرد: در دهه اخیر قضاوت در محاکم مختلف حکم صادر می کنند و این آرا رو به افزایش است. برای توجه بیشتر به بحث خسارت معنوی در صدور احکام قضایی لازم است که اساتید در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری، این موضوع را در بوته تحقیق قرار دهند. از سوی دیگر در حوزه های علمی نیز در دوره های عالی این موضوع را مورد تحقیق و تفحص قرار بدهند و از آیات قران کریم، روایات معصومین (ع) و از اجماع فقها استفاده شود. آرام آرام این فکر در جامعه گسترش پیدا خواهد کرد و سمینارهای علمی و کارگاه های تخصصی و در مناسبت های مختلف این موضوعات مطرح شود تا این موضوع آموزش داده شود.